

Монографии

Чолаков, И. Д. Римски и ранновизантийски метални инструменти от територията на България (I-началото на VII век). НОУС, 2010, с. 404. ISBN:978-954-92566-1-1

Книгата разглежда римските и ранновизантийските метални инструменти, открити на територията на България. Представените оръдия на труда са обсъдени с оглед на предназначението и мястото им в античното стопанство. Очертано е хронологическото и пространственото им разпределение в рамките на разглеждания период и територия. Проследено е наличието на приемственост между предримски, римски и средновековни инструменти от един и същи вид. Освен сечивата, в изследването са анализирани и съответни скулптурни и нумизматични изображения, както и данни от писмени извори. Има голямо резюме на английски език.

Направената типология и богатият илюстративен материал, дават възможност книгата да се ползва като справочник.

Чолаков, И. Д., Александрова, С., Русева, В., Пеева, Н. Могилен некропол от римската епоха край гр. Стралджа, Ямболско. Българско е-списание за Археология, Supplementum, 5, 2016, с. 302. ISBN:978-619-90156-4-3

Книгата представя резултатите от археологическото проучване на могилен некропол от римската епоха, намиращ се в землището на гр. Стралджа, Ямболска област. Изследването е със спасителен характер и е свързано с изграждането на автомагистрала „Тракия“. Напълно са проучени пет могили от некропола. Разкрити са общо 31 гроба, от които 19 са трупоизгаряния, а 12 са трупополагания. Деветнадесет са проучените комплекси, свързани с поменални практики, а две са извършените погребения на коне. От проучените инхумации, 8 се явяват вторични погребения, а един е гроб от бронзовата епоха, заварен на място. При изследването на некропола са установени скелетни останки от 34 индивида, на 22 от които е направена полововъзрастова идентификация. Детайлно са изследвани целият керамичния материал и всички дребни находки, открити в археологическия обект. Датировката на проучвания

некропол край гр. Страджа е направена въз основа на откритите монети и различни предмети, положени като гробни дарове. Периодът на първоначалното му натрупване и използване е началото на II в. до първите десетилетия на III в.

Публикации в рецензирани списания и издания (без АОР)

Cholakov, I. D., Atanasov, G. A Hoard of Late Roman Metalwork from Belokopitovo, Shumen district. In: L. Vagalinski (ed.). The Lower Danube in Antiquity (VI C BC – VI C AD). Acta of International Archaeological Conference, Bulgaria-Tutrakan 06-07.10.2005, NOUS, 2007, 257-264. ISBN:978-954-90387-8-1

Изследването представя колективна находка от метални сечива, случайно открита при селскостопанска работа в района на с. Белокопитово, Шуменско. Предметите са намерени поставени в бронзов котел. Те постъпват като дарение и се съхраняват във фонда на РИМ – Шумен. Според откриваните керамика и монети, на мястото е съществувало антично селище или вила рустика. Не са извършвани археологически проучвания. Съдържанието на колективната находка дава информация за стопанство, занимаващо се със земеделие и животновъдство. Укриването на металните предмети вероятно е следствие на някакъв катаклизъм. За ценността на метала съдим по депонирането не само на здрави сечива, но и на счупени, вероятно с цел по-късното им претопяване. Самите инструменти не дават добра дата за укриването на находката. По сведения на частни колекционери на същото място са откривани монети на императорите Септимий Север и Гордиан. Възможно е укриването на находката се свърже с нашествията в средата на III в. на източногермански племена и техните съюзници.

Cholakov, I. D., Chukalev, K. Statistical Data on the Archaeological Field Activities in Bulgaria, Season 2007. Archaeologia Bulgarica, XII, 3, NOUS, 2008. 89-100, ISSN:1310-9537

Статията представя статистически данни за теренните археологически проучвания, проведени в България през сезон 2007. Информацията е събрана на ежегодната Национална отчетна сесия за теренните археологически проучвания, като

са използвани и данни от проведена от авторите електронна анкета. Критериите по които е извършена обработката на получените данни са: хронология и вид на проучваните обекти; вид и продължителност на проведените разкопки; съпътстващи интердисциплинарни изследвания; институция на проучвателя; международно участие; финансиране на проучването и местоположение на проучваните обекти. Общият брой на извършените археологически разкопки в България през 2008 г. е 275, като проучваните антични обекти са най-многобройни. Разпределението според типа на обектите показва, че селищата са най-многобройни във всеки период. Култовите места се разпределят почти равномерно през различните периоди, а проучваните некрополи са основно антични. Най-слабо е застъпено изследването на производствени центрове. Преобладаващият брой археологически проучвания са осъществени в Южна България, благодарение на осъществяването на спасителни разкопки на различни инфраструктурни обекти.

Cholakov, I. D. A Roman Production Centre for Terracottas in Heraclea Sintica (Southwest Bulgaria). *Archaeologia Bulgarica*, XII, 1, NOUS, 2008, 55-76. ISSN:1310-9537

Изследването разглежда един от подобектите на античния град *Heraclea Sintica* в местността Кожух до с. Рупите, Петричко. Намерените материали в проучваните сгради позволяват, част от помещенията да се интерпретират като ателиета за производство за теракоти. Активната производствена дейност в тях, може да бъде определена в хронологическите рамки от средата до края на III в. В пластовете, отнасящи се към двата най-големи пожара – съответно след 270 г. и в края на III в. – са открити голям брой фрагментирани маски, статуетки, релефи и калъпи. Вероятно сградите са ползвани не само като производствени, но и като битови. Теракотите могат да се разделят на няколко основни групи, според тяхната форма. Това са: маски, бюстове, статуетки и плочки (релефи). Изображенията са свързани главно с култа към Дионис. Сравнително често са представяни и човешки, и гротескни фигури. Отделна група са откритите калъпи за производство на теракоти. Това е и едно от основанията за определянето на разкритите помещения като производствен център. Намерените теракоти са в голямо количество и показват изключително разнообразие на форми и образи. В същите помещения са открити и немалко лампи между които и с антропоморфна форма.

Античният град *Heraclea Sintica* се намира в район, където съществуват силни традиции в производството на теракоти. Повечето от находките наподобяват по начина си на изработване на продукцията от елинистическите ателиета в Гърция и Мала Азия. Голямото количество теракоти, открити при археологическите разкопки на сравнително малка площ, предполага добре развита индустрия. Вероятно продукцията на ателието е задоволявала не само нуждите на жителите на града, а е предназначена и за износ. Извършено е и изследване за състава на химическите елементи на част от предметите.

Чолаков, И. Д. Античното стопанство южно от Долнодунавския лимес според колективни находки с инструменти от периода I-началото на VII в. Археология, XLVII, 1-4, НАИМ-БАН, 2008, 226-234. ISSN:0324-1203

Изследването е опит за възстановка на стопанството през римския период чрез интерпретацията на колективни находки съдържащи инструменти. Териториалният му обхват включва днешните Северна България и Източна Сърбия. Неговите хронологически граници съвпадат с установяването на римската власт по тези земи и с края на античността, белязан от реформите на император Ираклий (610-641 г.). Разгледани са 54 колективни находки. Обсъдени са обстоятелствата на тяхното откриване, датировката и съдържанието им. Като правило колективните находки представляват събрани или скрити на едно място инструменти и ценни за притежателя си предмети, с идеята да бъдат извадени отново в употреба, когато опасността отmine. Друга причина за наличието на такива находки е събирането на едно място на изхабени и счупени инструменти за по-късното им претопяване за направата на нови. Голяма част от тях са укрити по време на варварски нашествия, регистрирани по археологически път и/или чрез писмени извори. Седем от колективните находки са укрити по време на нашествията в средата на III в. на източногермански племена и техните съюзници; дванадесет са скрити най-вероятно заради готските нашествия през 70-те години на IV в.; осем са резултат от хунските нашествия през 40-те години на V в.; четири са укрити при набези на авари в края на VI в. Според сечивата, съдържащи се в колективните находки са представени различни отрасли на античното стопанство – земеделие; животновъдство; дървообработване; каменоделство; обработка на тъкани и кожа; металообработка и строителство. Разгледани са някои локални особености при

разпространението на представените инструменти. Направени са изводи за характера и дейността на стопанствата, откъдето произхождат сечивата.

Cholakov, I. D., Chukalev, K. Statistical Data on the Archaeological Field Activities in Bulgaria, 2008 Season. Archaeologia Bulgarica, XIII, 3, NOUS, 2009. 63-73, ISSN:1310-9537

Статията представя статистически данни за теренните археологически проучвания, проведени в България през сезон 2008. Подобно статистическо изследване се прави за трета година. Критериите по които е извършена обработката на получените данни са: хронология и вид на проучваните обекти; вид и продължителност на проведените разкопки; съпътстващи интердисциплинарни изследвания; институция на проучвателя; международно участие; финансиране на проучването и местоположение на проучваните обекти. Общият брой на извършените археологически разкопки в България през 2008 г. е 264, като най-голям дял имат проучваните антични обекти. Най-многобройни са проучваните селищни структури. През този сезон делът на спасителни разкопки в обекти, проучвани за първа година, продължава да нараства. Представеният статистически анализ за 2008 г. допълва базата данни, което увеличава възможността за по-доброто оценяване и планиране на теренните археологически проучвания.

Cholakov, I. D., Chukalev, K. Statistical Data on the Archaeological Fieldwork in Bulgaria, Season 2009. Archaeologia Bulgarica, XIV, 3, NOUS, 2010, 81-92. ISSN:1310-9537

В изследването са представени статистически данни и анализ за проведените теренни археологически проучвания в България през 2009 г. Основната част от данните са получени чрез електронна анкета, проведена от авторите, а останалата част от информацията е събрана на ежегодната Национална отчетна сесия за теренните археологически проучвания. Поредният статистически анализ обобщава информацията за проведените през 2009 г. теренни археологически проучвания – разкопки и теренни издирвания. Общият им брой е 263, като за поредна година най-многобройни са проучваните антични обекти. Провежданите спасителни археологически разкопки продължават да имат значителен дял, но през този сезон се забелязва сериозен спад (ок.

40%) на подобни обекти, проучвани за първа година. Основната част от теренните проучвания се ръководят от специалисти на НАИМ-БАН и археолози от музеите в страната. Планираните изследвания са приоритет на НАИМ-БАН и университетите, а музейните специалисти имат най-голям дял при спасителните разкопки. Постепенното натрупване на обобщени данни, увеличава възможността за по-доброто оценяване, планиране и осъществяване на теренните археологически проучвания, провеждани ежегодно в България.

Cholakov, I. D. Ancient Economy South of the Lower Danube Limes (the Territory of Present-day North Bulgaria) Based on Finds of Tools from the Period of the 1st – the Beginning of the 7th c. AD. In: (L.Vagalinski, N. Sharankov, S.Torbatov, eds.) The Lower Danube Roman Limes (1st – 6th C.AD), NIAM-BAS, 2012, 63-82. ISBN:978-954-9472-16-5

Статията разглежда находките от антични инструменти, открити на територията на днешна Северна България. Те ни дават сравнително добра представа за развитието и разпространението на оръдията на труда, свързани с земеделие, животновъдство и различни занаяти. Работата прави опит за реконструкция на римската и ранновизантийската икономика в района, въз основа на находките от инструменти, които се намират във фондовете на музеите в тази част на страната. По-голямата част от артефактите са открити при археологически проучвания и имат ясна стратиграфска позиция и хронология. Античната икономика е представена с нейните основни дялове – земеделие, животновъдство, дърводелство, каменоделство, обработка на метал, строителство, обработка на тъкани и кожа.

Чолаков, И. Д. Две колективни находки от антични инструменти от село Ярловци, Трънско. Известия на регионален исторически музей Перник, 2, Фабер. В. Търново, 2014, 225-234. ISSN:1313-4078

Изследването представя две колективни находки от метални инструменти, открити в м. Земун, на около 1 км северно от с. Ярловци, Трънско. Едната находка се съхранява в Националния археологически музей в гр. София, а втората в Регионален исторически музей – гр. Перник. Всички оръдия на труда са изработени от желязо, а

Резюмета на трудовете на гл. ас. д-р Иво Чолаков (публикувани след 2006 г.)

видът, предназначението и мястото на откриване на инструментите, предполагат че и двете колективни находки са от инвентар на железарска работилница. Обстоятелствата на намиране на предметите не позволяват категорично да се твърди, че те са част от инвентара на един и същи производствен център. В местността Земун, върху възвишение на десния бряг на р. Ерма, е локализирана крепост от епохата на Късната античност. Вероятно функционирането на железарската работилница може да се отнесе към същия период.

Чолаков, И. Д., Райчева, М. Късноантичен стопански комплекс в землището на с. Мирояне, Столична община. Сердика-Средец-София. Сборник доклади от конференция „90 години Музеят на София“, 8, „Фабер“, 2020, 433-448. ISBN:978-619-91136-6-0

Статията представя предварителните резултати от археологическите проучвания на късноантичния стопански комплекс в землището на с. Мирояне, който в момента на написването ѝ е проучван в рамките на четири сезона. Първото проучване има спасителен характер и е извършено през 2014 г., а мащабът и значимостта на разкритите структури водят до продължаване на разкопките и прерастването им в редовни проучвания. В резултат на кампаниите към момента са разкрити сгради и съоръжения от периодите Късна античност IV–V в.; Средновековие X–XII в. и Ново време XIX–XX в. Статията описва подробно късноантичният комплекс край с. Мирояне и неговото място в селищната система и икономиката на Софийското поле, като повдига и нови въпроси за късната фаза на вилно строителство в околностите на античната Сердика.

Публикации в издания с импакт фактор

Cholakov, I. D., Chukalev, K. Archaeology in Bulgaria, 2006 Season. American Journal of Archaeology, 112, 1, Archaeological Institute of America, 2008, 143-170. ISSN:0002-9114

Бюлетинът представя в обобщен вид данни за всички археологически обекти, проучени в България през 2006 г., както и кратък отчет за конкретни археологически

разкопки. Такава публикация в *American Journal of Archaeology*, описваща археологическите проучвания в България, се прави за първи път. Тя включва и кратко представяне на хронологичната система, използвана в българската археология. Представени са статистически данни и анализ за извършените теренни археологически проучвания в България за сезон 2006. В бюлетина са включени и кратки представяния на избрани обекти от техните ръководители. Те обхващат широк хронологичен период – от палеолит до Късно средновековие.

Cholakov, I. D., Chukalev, K. Archaeology in Bulgaria, 2007-2009. American Journal of Archaeology, 114, 4, Archaeological Institute of America, 2010, 715-741. ISSN:0002-9114

Бюлетинът представя преглед на археологическите обекти, изследвани в България през периода 2007-2009 г. Представени са статистически данни и анализ за извършените археологически разкопки и теренни издирвания в България за трите разглеждани сезона. Както и в бюлетина за 2006 г. представен в *American Journal of Archaeology*, тук отново са включени и кратки отчети за едни от най-важните археологически проучвания от територията на цялата страна. Обектите имат широк хронологичен период – от палеолит до Късно средновековие, а авторите им са представители на различни институции – НАИМ-БАН, музеи и университети.

Публикации в реферирани издания

Cholakov, I. D., Chukalev, K. Statistics on the Archaeological Surveys in Bulgaria, 2006-2010. Archaeologia Bulgarica, XV, 3, NOUS, 2011, 83-96. ISSN:1310-9537

В статията са представени статистически данни и анализ за извършените теренни археологически проучвания в България през периода 2006-2010 г. Основната част от данните са получени чрез електронна анкета, провеждана всяка година от авторите. Останалата част от информацията е събрана на ежегодните Национални отчетни сесии за теренните археологически проучвания, провеждани в НАИМ-БАН. Всички сравнения с предишни археологически сезони, представени в статията, се базират на вече публикуваните резултати за всяка година от разглеждания петгодишен

период. Критериите по които е извършена обработката на получените данни са: датировка и вид на проучваните обекти; вид и продължителност на проведените разкопки; съпътстващи интердисциплинарни изследвания; институция на проучвателя; международно участие; финансиране на проучването и местоположение на проучваните обекти. В статистическата обработка на проучванията за 2006 г. липсват критериите за съпътстващи интердисциплинарни изследвания и финансиране, поради по-късното им добавяне.

Cholakov, I. D., Chukalev, K. Statistics on the Archaeological Surveys in Bulgaria, Season 2011. Archaeologia Bulgarica, XVI, 3, NOUS, 2012, 77-89. ISSN:1310-9537

Работата представя статистическата обработка на проведените теренни археологически проучвания в България за сезон 2011, като е направен и анализ на получените данни. Критериите, по които се извършва обработката, са: датировка и вид на проучваните обекти; вид на проведените разкопки; вид на съпътстващите интердисциплинарни изследвания; институция на проучвателите; международно участие; местоположение на изследваните обекти; продължителност и финансиране на проучването. Датировката на обектите следва традиционната периодизация в българската археология – праистория, античност, Средновековие и ново време. В периода праистория са включени палеолит, неолит, халколит, бронзова и ранножелязна епохи. Хронологичните граници на античността са VI в. пр. Хр. – началото на VII в. сл. Хр. Средновековието обхваща периода след началото на VII в. сл. Хр. до края на XVII в. Периодът XVIII-XIX в. е представен като „ново време“. Видовете проучвани обекти са определени като палеолитни находища, селища, некрополи, култови места и производствени центрове. Според вида на провежданите разкопки, те са разделени на редовни (планирани) и спасителни. Според продължителността на проучванията обектите са представени като нови разкопки и такива, проучвани повече от една година. Финансирането на проучванията може да бъде държавно, общинско, частно, чуждестранно или смесено. Като критерии за статистическа обработка са включени също съпътстващите интердисциплинарни изследвания, институцията на проучвателя, наличието на международно участие и местоположението на проучваните обекти.

Публикации в международно (чуждестранно) издание

Vagalinski, L., Cholakov, I. D., Chukalev, K. Archaeological Field Activities in Bulgaria: Seasons 2006-2007. Journal of the Serbian Archaeological Society, 24, The Serbian Archaeological Society, 2008, 175-188. ISSN:0352-5678

Проучването представя статистическите данни на проведените теренни археологически проучвания в България през периода 2006 – 2007 г. Информацията дава добра база за сравнение между двата сезона, следвайки следните: хронология и вид на проучваните обекти; вид на проведените разкопки; институция на проучвателите; международно участие; местоположение и продължителност на изследваните обекти. Направен е анализ на получените данни. Общият брой на археологическите проучвания през 2006 е 218, докато през 2007 те нарастват до 275. През двата сезона най-често са проучвани селища, а през периода преобладават изследванията на антични обекти.

Cholakov, I. D. Handcraft Production in the ancient city of Heraclea Sintica (on archaeological data). In: (L.Vagalinski, E. Nankov, eds.) Heraclea Sintica: from Hellenistic polis to Roman civitas (4th c. BC – 6th c. AD), ARCS, Vol. 2, 2015, 126-143. ISSN:2367-5640

Изследването е опит да се направи възстановка на някои производствени дейности на територията на античната Хераклея Синтика. Всички налични данни за това са открити при археологически разкопки. Изследваните артефакти предполагат добре развито каменоделство, обработка на тъкани, кожа и кост. Проучено и документирано е ателие за производство на теракоти, снабдващо с продукцията античния град и неговата околност.

Чолаков И. Д., Райчева, М. Късноантичен стопански комплекс в землището на с. Мирвяне. - В: София и Београд. Археолошки бисери/ София и Белград. Археологически бисери /Sofia and Belgrade. Archaeological pearls. София – Белград, 2019. НАИМ-БАН, 2019, 75-78. ISBN:978-954-9472-76-9

Статията представя накратко късноантичният стопански комплекс, който се намира на ок. 2 км северозападно от с. Мирвяне, Столична община. Обектът се проучва от 2014 г. и до момента са разкрити сгради и съоръжения от периодите IV–V в., XI–XII в. и XIX–XX в. Според открития монетен материал, времето на първоначалния строеж на сградите е след 378 г. След 408 г. се изграждат нови постройки и комплексът е ограден с масивна стена. След 457 г. всички сгради претърпяват поражения, причинени от вражеска атака. През XI–XII в. на мястото са издигнати жилищни структури с паянтов градеж от преизползвани строителни материали. Откритите артефакти са показателни за икономика, основана на животновъдство и производство на селскостопанска продукция, особено месни и млечни произведения. Вероятно обитателите на комплекса са снабдявали с нея близката Сердика и пътната станция Скретиска.